

LETNIK XXXI, ŠTEVILKA 1/2015

NOVA GLASILO
FILATELISTIČNE
ZVEZE SLOVENIJE
FILATELIJA

ISSN 1408-0303

Igor Pirc <u>V spomin Borisa Mikoša</u>	4
Bojan Bračič <u>FIMERA in FIRAMLA 2015 bosta</u>	5
Mihael I. Fock <u>Kaj je danes filatelija?</u>	6
Boštjan Petauer <u>Bosna 1916 in 1918 – znamke za pomoč invalidom</u>	8
Boštjan Petauer <u>Bosna 1916 – znamke za ekspresno pošiljanja tiskovin</u>	10
Alojz Tomc <u>Rdeč pretisk na znamki za 1 liro in atest, ki to ni</u>	13
Igor Pirc <u>Miljniki na Slovenskem</u>	16
Dario Filjar <u>Poštnine v času NDH</u>	20
Andrej Gobec <u>Filatelija v Laškem</u>	26
Slavko Šebjan <u>FND Klasje Beltinci</u>	27
Veselko Guštin <u>Kdaj je začela filatelija na Slovenskem?</u>	28
Aljoša Vrbetič <u>Zgodba iz pisem</u>	30
Damjan Prelovšek <u>Fabianija »počastili« s Kochovo arhitekturo</u>	32
Bojan Bračič <u>Ilegalne znamke Slovenije</u>	33
<u>Filatelistična zveza Slovenije najavlja izdajo novega priročnika</u>	35

NOVA FILATELIJA
Glasilo Filatelistične zveze Slovenije

*“Za bogatitev in širjenje
filatelističnega znanja”*

Filatelistična zveza Slovenije je registrirana v Ljubljani kot neprofitna organizacija zveze filatelističnih društev v Sloveniji. FZS je članica Mednarodne filatelistične zveze (Federation International de Philatelie — FIP) in Združenja evropskih filatelističnih zvez (Federation Of European Philatelic Associations — FEPA)

Za izdajatelja:
Peter Suhadolc

Uredniški odbor

Glavni in odgovorni urednik:
Bojan Bračič
e-naslov: bojan.bracic@triera.net

Člani uredniškega odbora:
Vencelj Ferant, Veselko Guštin,
Igor Pirc, Lojze Tomc

Ponatis člankov z navedbo avtorja je dovoljen samo s pisnim soglasjem uredništva.

Fotografija na ovitku:
Znamka, ki je izšla ob 150. obletnici rojstva arhitekta Maksa Fabianija.

Prelom in tisk:
www.evrografis.si
marec 2015

Naklada:
1200 izvodov

Naslov uredništva:
Filatelistična zveza Slovenije
p. p. 1584
1001 Ljubljana
<http://www.fzs.si>

ISSN 1408-0303
Cena: 2 EUR, za tujino 3 EUR
Glasilo prejemajo člani FZS brezplačno.

NOVA FILATELIJA

GLASILO FILATELISTIČNE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK XXXI

ŠTEVILKA 1/2015

Beseda urednika

Filatelija ja znana kot nekonfesionalna in nepolitična dejavnost in filatelisti se tako tudi obnašamo. Žal pa čisto mimo politike ne moremo, saj so predmet našega konjička poštne znamke. Njihovi izdajatelji pa so vezani na politiko, če se tega zavedajo ali pa tudi ne.

Pri nas o izidu znamk praviloma odloča Komisija za izdajo poštnih vrednotnic. Njene odločitve so vezane na izbiro priložnosti, ob katerih znamke izidejo, in na motive na znamkah. O nazivnih vrednostih in nakladah odloča izdajatelj, to je Pošta Slovenije, v skladu s potrebami poštne prometa in interesi filatelističnega tržišča; vsaj tako je nekje zapisano. Ker pa člani Komisije niso vsevedni in se tega tudi zavedajo, z njimi pri odločitvah sodelujejo različni strokovnjaki, odvisno od teme oziroma vsebine znamke ali znamk, kadar gre za določeno serijo. Tu pa se stvar lahko zaplete, saj imamo strokovnjake in »strokovnjake«, predvsem pa je za večino značilno, da imajo v mnogih primerih različna mnenja. Spomnim se zgodbe o štirih vrstah avtohtonih trt, ki so izšle leta 2000. Mnenje dveh »samo« magistrov enologije (eden je bil namestnik direktorja poslovne skupnosti za vinarstvo, drugi direktor ene od velikih vinskih kleti) ni bilo pogodu doktorju bioloških znanosti. Krivi smo bili seveda poštarji, dokler nismo razložili, da o trtah ne vemo nič; lahko samo povemo, katero vince nam je bolj ali manj všeč, pa še to ni strokovno mnenje.

Kaj reči ob zadnjem zapletu okrog znamke, posvečene 150. obletnici rojstva našega arhitekta Maksa Fabianija, ki je izšla januarja 2015? Ali je oblikovalec »brcnil mimo« iz popolnega neznanja in brezbržnosti ali pa je vse nastalo s čisto določenim namenom, kot so poskusili razložiti nekateri strokovnjaki. In če velja slednje, je to prav gotovo politika. Kdo bo imel na koncu kaj od tega? Ali res filatelisti, kot (najbrž bolj za šalo) pravi komentator v Sobotni prilogi Dela (glej prispevek v tej številki NF na strani 32), ali pa gre za višje, nam zbiralcem nedoumljive interese. In še praksa ob takem primeru iz soseščine. V Avstriji so izdali znamko s podobo vélikega tekmovalca v formuli 1 M. Schumacherja. Takoj po izidu znamke so ugotovili, da je na njej napačno zapisana ena od letnic, in izdali so novo znamko s popravljeno letnico. Seveda je bila tiskana v drugi tiskarni in spremenjenih je bilo še nekaj manjših detajlov. Takoj so pripravili tudi komplet z obema znamkama; seveda, vse za zbiralce. Zaenkrat ni slišati, da bi o taki praksi razmišljali tudi pri nas, verjetno pa se bodo morali najprej uskladiti strokovnjaki, da ne rečem kaj o politikih.

Za zaključek pa povsem drugam. V donatorski sklad za mlade zbiralce sta darovala Alenka Dolinar in Tone Petrovič. V imenu mladih iskrena hvala.

V spomin Borisa Mikoša 1925 - 2014

V decembru leta 2014 smo se poslovili od Borisa Mikoša, univerzitetnega diplomirane inženirja gradbeništva, ki je v svojem bogatem življenju opravljal mnogo za domovino pomembnih zadolžitev.

Med drugim je bil predsednik kočevskega in ljubljanskega okraja, generalni direktor RTV Ljubljana in dosledni bорец za uvedbo slovenskega RTV programa. Leta 1974 je Zvezni izvršni svet imenoval Borisa Mikoša za vodjo jugoslovanskega dela jugoslovansko-avstrijske komisije za proučitev projekta predora Karavanke. Ob začetku izgradnje predora leta 1979 je bil z odlokom Izvršnega sveta Slovenije imenovan za vodjo projekta Karavanke. Projekt je obsegal vodenje in celoten nadzor izgradnje predora, območja mejnega prehoda in pripadajoče vzdrževalne baze ter dela avtoceste. Kljub zahtevni izgradnji je bil predor dokončan pred rokom. Po osamosvojitvi je bil predsednik nadzornega odbora Slovenskih železnic.

V 65 letih delovanja je Filatelistično zvezo Slovenije vodilo trinajst predsednikov, eden njih je bil tudi Boris Mikoš. Prvi predsedniški mandat je nastopil maja 1961 na skupščini FZS v Mariboru, Zvezo je vodil do leta 1964 ali celo 1965. Ponovno ga v arhivih zasledimo kot predsednika od maja 1969 do leta 1971, mogoče celo do junija

1973 in spet med leti 1975 in 1981. (Ob pripravi Almanaha ob proslavi 60-letnice FZS smo zbirali podatke o delovanju Zveze in njenih organih v vsej njeni zgodovini, vendar precej dokumentov ni bilo več na razpolago).

Nekdanjega predsednika Zveze sem spoznal v vlogi vodje gradbišča Karavanškega predora, ko je na pobuda tajnika FZS Janka Štampfla prijazno omogočil ogled karavanškega predora med izgradnjo akademskemu slikarju Dimitriju Čudovu, avtorju dveh znamk, posvečenih otvoritvi karavanškega predora (Valvazorjev motiv ljubeljskega prelaza in idrijskega rudnika), sicer uslužbencu Jugomarke iz Beograda. Naslednjič sva se srečala, ko smo pripravljali omenjeni Almanah. Ta razgovor je bil posvečen njegovemu delovanju v Zvezi. Spominjal se je razmeroma težkih pogojev za delovanje, predvsem iskanja prostorov za sedež zveze in omejenih sredstvih, pa tudi mednarodnega sodelovanja – v tistem času je bilo nekaj regionalnih filatelističnih razstav, predhodnic današnjega regionalnega združenja Alpe Jadran Filatelija. Poudaril je dobre odnose med člani izvršnega odbora in pri tem omenjal Julija Bara, Iva Samotorčana, Bojana Pečarja, Slavka Šribarja in Ivana Jakiča, še danes znana imena naše filatelije.

Ing. Boris Mikoš ni bil samo napreden zbiralec – filatelista, pač pa izjemen organizator, tako v svojem kariernem udejstvovanju, kot tudi v vlogi predsednika filatelistične zveze v šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Spomin nanj in na njegov prispevek razvoju Zveze ostaja za vedno.

Igor Pirc

FIMERA in FIRAMLA 2015 bosta

Zakaj tak naslov? Dolgo časa se namreč ni vedelo, kakšna bo usoda tradicionalnih razstav, ki jih že dalj časa vsako drugo leto pripravljajo prizadevni Trboveljčani pod vodstvom njihovega predsednika.

Tokrat so se zadeve nekoliko zapletle, zato do letošnjega januarja ni bilo gotovo, ali bo standardni prostor za tradicionalni dvoletni razstavi tudi letos na voljo. Na srečo se je nazadnje vse srečno izteklo.

FIMERA je uradno sicer meddruštvena razstava, ki pa v naših razmerah praktično pomeni državno razstavo. Namenoma je postavljena na najnižjem nivoju, to je tretjem rangu, da je tako omogočen prvi nastop začetnikom ali prva predstavitev novega eksponata že uveljavljenim razstavljavcem. Tretji rang pomeni možnost razstavljanje eksponata v samo štirih vitrinah, ki sprejmejo po 12 listov. To pomeni, da zgodbo že lahko pokažemo, čeprav še ni popolna in še nismo zbrali vsega možnega gradiva. Pomembne so prve kritike sodnikov, ki razstavljavca usmerijo v nadaljnji razvoj in izpopolnjevanje eksponata; končni cilj bi naj bil eksponat na 80 razstavnih listih A4 formata, ali ustreznem številu drugih dovoljenih formatov razstavnih listov. Eksponat je možno pripraviti tudi na listih formata A3 v ležečem položaju, ali na vedno bolj uveljavljenem »kvadratnem« formatu, kjer so v vrsti namesto štirih listov A4 ali dveh listov A3 formata trije listi formata 31 x 29 cm.

Razstavi bosta odprti od 28. do 30. maja 2015 v Delavskem domu v Trbovljah.

Ekipa v Trbovljah se je z leti sicer prekalila, toda žal nekoliko zmanjšala, zaradi tega smo priskočili na pomoč drugi.

Tako je tokrat komisar FIMERE 2015 Igor Pirc. Vsi, ki želite razstavlјati na letošnji FIMERI, se čim prej povežite z njim:

Ptujska cesta 23, 1000 Ljubljana, mob.: 041 683 470, e-pošta: ipirc711@gmail.com.

FIRAMLA je sicer kako leto mlajša kot FIMERA, vendar prav tako tradicionalna in uveljavljena razstava, kjer se pokažejo in preizkušajo mladi zbiralci, ki so osvojili toliko filatelističnega znanja, da so že sestavili svoje prve filatelistične zgodbe. Velja omeniti, da je na FIRAMLI začelo nekaj mladih, ki so se pozneje uveljavili tudi v mednarodni filatelistični areni. Na mladinski razstavi bomo imeli dva dela. Klasično mladinsko filatelistično razstavo in posebno tekmovanje z eksponatom z določenim naslovom in obsegom. O slednjem so vsi znani filatelistični krožki, ki delujejo v Sloveniji že nekaj časa seznanjeni in tudi nekaj prijav je že prišlo. Izbrani naslov za eksponat v tem posebnem tekmovanju je tokrat **Moj delovni dan**. Vse, ki bi želeli sodelovati na FIRAMLI, vabim, da se prijavite komisarju FIRAMLE, to pa je Bojan Bračič:

Stantetova 6, 2000 Maribor, mob.: 041 410 398, e-pošta: bojan.bracic@triera.net.

Informacije o obeh razstavah boste lahko dobili tudi na letošnji Collecti pri mizi FZS, ali pri mizi Bojana Bračiča. Tam se boste za razstavi lahko tudi prijavili. Pravilnika obeh razstav sta objavljena na spletni strani FZS: www.fzi.si.

Bojan Bračič

Kaj je danes filatelija?

Z zbiranjem znamk sem začel pri mojih petih letih. Takrat je bil oče zaposlen v podjetju, ki je imelo veliko korespondence z zahodno Evropo (Ribnik Export Jesenice – izvoz rib, želv, rakov in žab). Domov je nosil pisma in pakete odrezke, ki sva jih potem namakala v vodi, znamke sušila in ravnala in naredil sem si svoj prvi album iz zvezka z oranžnimi platnicami. Oče je podpiral zbiranje znamk, saj je vedno govoril, da se iz tega lahko veliko naučim. Resnično me znamke od takrat spremljajo vse življenje in so še danes, šestdeset let kasneje, moja glavna okupacija. Z njimi sem dobil večino svojih prijateljev in videl veliko sveta.

V tem času sem šel skozi tri glavna obdobja oziroma kategorije, kakor jih imenujem:

1. Zbiranje – vse po vrsti, saj so slike lepe in zanimive. Če bi še uporabljali vžigalice in bi bile slike s škatlic katalogizirane, bi bilo verjetno teh zbiralcev več.

2. Filatelija – splošno zbiranje znamk po državah in po tematiki (najbolj razširjena oblika).

3. Raziskovanje – specializirano zbiranje znamk nekega časovnega obdobja, specializacija poštne zgodovine ali tematska obdelava neke zgodbe.

Poštarne uprave

in trgovci se zavedajo, da so njihovi potencialni kupci in prinašalci denarja v proračun zbiralci pod številčkama 1 in 2, zato pripravljajo vse mogoče (posebne izdaje, FDC-je, kataloge, albume s predtiskanimi listi itd.). Zbiralci pod številčko 3 pa se kot kupci pojavljajo tudi pri večjih specializiranih trgovcih in dražbenih hišah.

Vse druge variante (okoli 1000) zbiralcev, o katerih govorijo nekatere strokovne knjige, so brezpredmetne. Dejstvo je, da v pogovoru z zbiralcem takoj lahko ugotovimo, v katero kategorijo spada.

Razstavljanja ne štejem za posebno kategorijo, saj se resno (na večjih razstavah) pojavljajo samo zbiralci, zapisani pod številko 3. Ko sem prvič videl razstavo znamk, sem si mislil: »Tole pa lahko naredim tudi jaz«. Od takrat naprej se ukvarjam tudi z razstavljanjem. Včasih uspešno, včasih tudi ne

– vsekakor z najboljšimi nameni in ne samo z željo za visokimi medaljami. Razstave so pomembne prav zato, ker videno človeka pritegne in začne razmišljati, ali je sam sposoben narediti kaj takega. Zagotovo je razstava prav tako pomembna kot šolski krožek, če ne še bolj. To so dokazale vse razstave do sedaj.

Organizirana filatelija: društva, zveze in interesni krožki (klubi) seveda želijo vse vrste zbiralcev. Vsi namreč plačajo članarino in imajo od tega seveda določene koristi (včasih nabavo znamk, posebne društvene izdaje, možnosti cenejšega nakupa, prodajo ali celo menjavo /ki žal izginja/ in nekaj literature za osveščanje in splošno izobrazbo). Nekaj šteje, če si pripadnik kakšnega združenja.

Vse kategorije so za filatelijo pomembne. Ne prebijejo se vsi do številke 3, vendar je treba vedeti, da imajo vsi filatelisti z znamkami veliko veselja in da se vloženi trud in tudi zapravljen

denar več ali manj nekoč povrne. Ali se povrne od cigaret, obiskov gostiln ali česa drugega, kar veliko stane, pa je vprašanje, na katerega lahko vsak odgovori, kakor želi in misli.

Vsi, ki zbiramo, se stalno učimo in raziskujemo, kar je dobro za sive celice. Ni nam dolgčas, smo zaposleni s stvarmi, ki niso škodljive, razen za tiste pod 1 in 2 tudi ne stanejo veliko in lahko se s somišljeniki družimo in pogovarjamo o stvareh, ki nas zanimajo. Filatelija ima prihodnost, čeprav članstvo v društvih malce upada in ni veliko mladine, ki ima danes na razpolago druge hobije, vendar se v nekem življenjskem obdobju veliko takih, ki so se nekoč že srečali z znamkami, vrne med aktivne filateliste. O tem, da pada število naročnikov na poštah, pa morajo dobro razmisliti poštne uprave, saj si velikokrat kopljejo jamo kar same.

Mihael I. Fock, FRPSL
mihael.fock@exoterm.si

COLLECTA[®]
9. MEDNARODNI SEJEM ZBIRATELJSTVA
26.–28. marec 2015
Gospodarsko razstavišče, Ljubljana

Organizira: **PROEVENT**

Collecta obeležuje mednarodno leto svetlobe in tehnologij, povezanih s svetlobo!

Zanimivi zbirateljski predmeti – znamke, razglednice, denar, knjige, minerali, fosili, značke, stripi ...

V letu 2014 - več kot 150 zbirateljev in trgovcev iz 16 držav.

Vrednotenje in odkup zbirk in zbirateljskih predmetov.

... IN ŠE VELIKO DRUGEGA!
Več na www.collecta.si

Bosna 1916 in 1918 – znamke za pomoč invalidom

V sklopu dobrodelnih izdaj, ki jih je avstrijska pošta v BiH izdajala vsa vojna leta, sta dve posvečeni skrbi za invalide, natančneje za vojne ranjence.

Prva je izšla 10. julija 1916, druga pa 1. marca 1918. Na obeh je slika v boju ranjenega vojaka. Obe izdaji sta tiskani v polah po 100 znamk na belem papirju brez vodnega znaka v bakrotisku in sta bili veljavni do 30. junija 1918. Zobčani sta bili linijsko 12 1/2. Posamezne znamke so bile v prodaji za dva hellerja nad nazivno vrednostjo (ta znesek je šel v dobrodelne namene), čeprav to na znamkah ni posebej označeno. Uporabljale so se lahko v poštnem prometu z monarhijo in zasedenimi ozemlji.

Izdaja 1916

Tega leta sta izšli dve znamki in sicer za pet hellerjev zelene ter 10 hellerjev lila rdeče barve. Poleg »normalnih« znamk so poznani primerki z dvojnimi zobčanjem in pregibom papirja.

Poskusni tisk je poznan samo eden, precej redek, in sicer vijolične barve za pet hellerjev v obliki bloka. Podobno kot pri drugih izdajah BiH obstajajo nezobčane znamke. Drugih posebnosti pri tej izdaji ni. Pisma sicer niso nobena redkost, se pa ne pojavljajo prav pogosto.

Pravilno frankirano (10 H poštšina in 25 H priporočnina) lokalno pismo, poslano 9. 9. 1916 – tik pred povišanjem pisemske tarife.

Pravilno frankirano pismo, poslano iz Sarajeva na Dunaj (naslov na prvi strani) 15. 11. 1916 – že po zvišanju pisemske tarife (1. 10. 1916) iz 10 na 15 Hellerjev.

Nezobčan par (levo) in izdane znamke (desno).

Pravilno frankirani razglednici – zgornja poslana iz Bosanskega Broda na Dunaj 24. 12. 1916, spodnja – cenzurirana - iz Orašja v Basel 15.4. 1917. Pri tem je zanimivo, da sta bili med 1.10. 1916 in koncem vojne poštnini za notranji in mednarodni promet pri pošiljanju razglednic enaki, kar se zgodi zelo redko.

Izdaja 1918

Tega leta sta prav tako izšli dve znamki zaradi že omenjenih sprememb poštnih tarif; za 10 hellerjev v temno modro zeleni barvi in 15 hellerjev v rdeči rjavi.

Ta izdaja je precej bolj bogata s poskusnimi tiski kot prejšnja in veliko vprašanje je, koliko je bilo tu filatelističnega vpliva.

Obstajajo tako poskusni tiski v originalnih kot poskusnih barvah v obliki nezobčanih blokov. Nadalje obstaja osem primerkov znamk, tiskanih v poskusnih barvah (po štiri za vsako vrednoto) in sicer tako zobčanih kot nezobčanih v velikosti izdanih znamk.

Tudi tu obstajajo nezobčane znamke.

Zaključek

Po koncu 1. svetovne vojne sta bili obe vrednoti, podobno kot še nekatere druge bosanske znamke iz časa avstrijske pošte, v novonastali državi Jugoslaviji pretiskani. Pri pretiskanih znamkah je poznanih več posebnosti; ker to presega okvir tega prispevka, več morda kdaj drugič.

Boštjan Petauer
bostjan.petauer@siol.net

Literatura in viri

1. Ferchenbauer U: Handbuch und Spezialkatalog, Band IV, Ungarn 1867, Österreichische Post im Ausland, Wien 2008, Selbstverlag
2. Passer A., Die Postwertzeichen von Bosnien und Herzegowina, Prag 1930
3. Michel Österreich Spezialkatalog, Schwanneberger Verlag GmbH, München 2003 (in novejši),
4. Priručnik maraka hrvatskih zemalja, knjiga 1, svezak 1, Hrvatski filatelistički savez, brez letnice (ampak pred 2. svetovno vojno),
5. Lastna zbirka

Nezobčan par (levo) in izdane znamke (desno).

Bosna 1916 – znamke za ekspresno pošiljanje tiskovin

Po vzoru Avstrije (tam so take znamke izšle prvič že 1. oktobra 1916) in Madžarske (celo že 1. julija istega leta) sta 25. oktobra 1916 (po Ferchenbauerju 15. oktobra, vsi ostali viri navajajo 25. oktober) izšli dve znamki za ekspresno pošiljanje tiskovin.

Motiv na obeh znamkah je leteči Merkur. Znamka za 2 hellerja je v rdeče oranžni, za 5 hellerjev v olivno zeleni barvi. Tiskani sta bili v tehniki bakrotiska, na belem oziroma rahlo toniranem papirju brez vodnega znaka. Zobčani sta različno. Lepilo je bele barve in bolj ali manj sijoče. Obe vrednoti sta bili tiskani v polah po 100 kosov (10x10). Znamke so veljale do zloma monarhije.

Primerljive avstrijske znamke so se lahko uporabljale le znotraj Avstrije, Madžarske, Bosne in Hercegovine, Nemčije in Liechtensteina (za njegovo poštno službo je do leta 1921 skrbelo avstrijska pošta). Predvidevam, da je bila uporaba obravnavanih znamk omejena na isto področje.

Po navedbah v Priručniku (glej seznam literature in virov na koncu prispevka) lahko te znamke pogosto najdemo z žigi avstro-ogrskih vojnih pošt na Poljskem, v Albaniji in drugje in to brez kakršnega koli pretiska; velika večina je filatelističnega izvora.

Poskusni tiski

Obstajata dve vrsti poskusnih tiskov: prva vrsta prikazuje posamezni znamki v obliki zobčanega bloka in v originalnih barvah. Druga vrsta prikazuje prav tako posamezni znamki v izvornih barvah, vendar z nazivno vrednostjo (nikoli izdane) 3 hellerje. Poleg navedenega obstajajo pri obeh vrednotah tudi nezobčane znamke.

Vse skupaj je precej redko. Koliko od vsega navedenega je izraz dejanskih

potreb po tiskanju teh znamk oziroma koliko je tu filatelistično navdahnjenega materiala, je danes težko, če ne nemoogoče ugotoviti.

Nezobčane znamke.

Izdane znamke

Obe znamki sta poznani v dveh zobčanjih. Običajno zobčanje je linijsko $12 \frac{1}{2}$, vrednota za 2 hellerja pa obstaja poleg tega še linijsko zobčana $11 \frac{1}{2} \times 12 \frac{1}{2}$. (poznana je le nežigosana in je precej redka). Vrednota za 5 hellerjev je zobčana tudi linijsko $11 \frac{1}{2}$ (obstajata tako žigosana kot nežigosana in sta sicer redkejši – zlasti to velja za žigosano - od običajno zobčanih, vendar pa precej pogostejši od že omenjene mešano zobčane znamke za 2 hellerja).

Obe znamki sta se sicer prvenstveno res uporabljali za ekspresno pošiljanje tiskovin, vendar so poznani primerki (s pretiskom Franco ali brez njega) tudi pri običajni pošti, zlasti ob povišanju cene dopisnic z natisnjeno znamko z 8 na 10 hellerjev (slednja uporaba ni prav pogosta – več o tem glej moj prispevek v NF 1/2013).

Od leve proti desni: 2 hellerja, normalno zobčanje; redko mešano zobčanje; pretisk Franco; 5 hellerjev, normalno zobčanje, zobčanje 11 ½.

Pisma

Prikazujemo nekaj primerov uporabe znamke za 2 hellerja, ki je pokrivala le dodatno poštnino za ekspresno pošiljanje tiskovin. Znamka za 5 hellerjev pa je pokrivala tako osnovno poštnino za tiskovine (3 hellerje do 50 gramov) kot dodatek za ekspresno pošto; oboje po vzoru Avstrije.

Pisma s temi znamkami se ne pojavljajo prav pogosto, seveda pa ne gre za nikakršne svetovne redkosti.

Zaključek

Po koncu 1. svetovne vojne sta bili obe vrednoti, podobno kot še nekatere druge bosanske znamke iz časa avstrijske pošte, v novonastali državi Jugoslaviji pretiskani. Medtem ko vrednote za 5 hellerjev v (redkejšem) zobčanju 11 ½ ni bilo več na razpolago, saj je bila vsa porabljena še za časa avstrijske pošte v BiH, pa je bila skoraj celotna naklada znamke za 2 Hellerja v redkem mešanem zobčanju pretiskana

Pravilno frankirana tiskovina, poslana iz Bosanskega Broda v Salzburg – 3 hellerje za pristojbino in 2 hellerja za ekspresnino.

Zanimivo pismo iz Sarajeva v Breslau (danes Wrocław). Pismo je najprej pravilno frankirano 30 hellerjev (3 H tiskovina, 25 H priporočnina – isto kot za pismo – in 2 H ekspresnina). Ker so medtem izšle posebne znamke za ekspresno dostavo tiskovin, je bila naknadno prilepljena še ustrezna znamka za 2 hellerja, s čimer je pismo postalo za 2 H prefrankirano.

Dopisnica, poslana iz Mostarja v Ljubljano. Zaradi povečanja poštnine, dofrankirana z ekspresno znamko (iz znane Tomčeve korespondence).

(skupaj z znamko v normalnem zobčanju). Slednje tudi razloži dejstvo, da teh žigosanih znamk brez pretiska ni, pa še nežigosane so zelo redke, saj jih je »preživelo« le malo. Pri pretiskanih znamkah je poznanih več posebnosti;

ker to presega okvir tega prispevka, pa več morda kdaj drugič.

Boštjan Petauer
bostjan.petauer@siol.net

Literatura in viri

1. Ferchenbauer U: Handbuch und Spezialkatalog, Band IV, Ungarn 1867, Österreichische Post im Ausland, Wien 2008, Selbstverlag,
2. Passer A., Die Postwertzeichen von Bosnien und Herzegowina, Prag 1930
3. Michel Österreich Spezialkatalog, Schwanneberger Verlag GmbH, München 2003 (in novejši),
4. Priručnik maraka hrvatskih zemalja, knjiga 1, svezak 1, Hrvatski filatelistički savez, brez letnice (ampak pred 2. svetovno vojno),
5. Lastna zbirka

Rdeč pretisk na znamki za 1 liro in atest, ki to ni

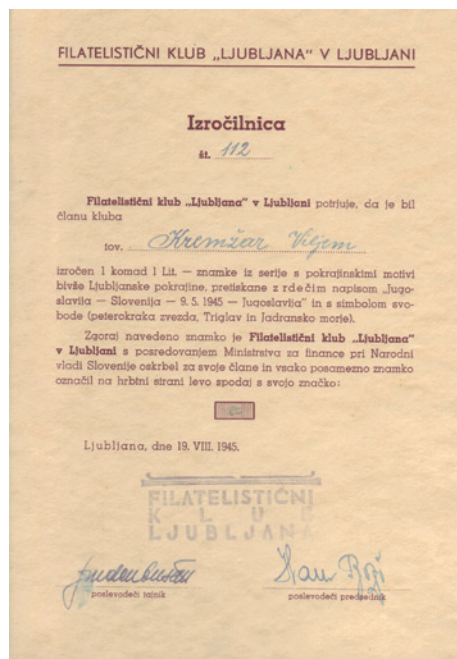
Pred časom mi je v roke prišla znamka iz tako imenovane Rupnikove serije, temno olivna, nominalne vrednosti 1 lire, z rdečim pretiskom iz leta 1945. Nič posebnega, sem pomislil in ne bi se zmenil zanjo, če mi ne bi gospa, ki mi jo je ponujala, povedala, da je bila znamka nekoč last njenega očeta in mi je poleg ponudila še kos papirja, za katerega sem najprej pomislil, da je atest. Pa ni bil.

Seveda sem najprej preveril kakovost znamke, ki ji je že 70 let, in na lepilo takoj opazil eno rjavo piko. Običajno takih znamk ne dajem v zbirko, a me je ta vseeno pritegnila, saj je imela levo spodaj odtisnjeno manjšo stampiljko, kot je to običaj pri atestiranih znamkah.

Preveril sem, ali morda po inicialkah poznam atestatorja, pa mi velike pisane črke FKL niso povedale veliko. Šele potem sem pogledal priložen list papirja in opazil, da to ni atest, pač pa dokument – Izročilnica št. 112, s katero Filatelistični klub Ljubljana v Ljubljani potrjuje, da je bil članu kluba tov. Kremžar Viljemu izročen 1 komad 1 Lit. – znamke iz serije s pokrajinskimi motivi bivše Ljubljanske pokrajine, pretiskane z rdečim napisom »Jugoslavija – Slovenija – 9. 5. 1945 – Jugoslavija« in s simbolom svobode (peterokraka zvezda, Triglav in Jadransko morje). Zgoraj navedeno znamko je Filatelistični klub Ljubljana v Ljubljani s posredovanjem Ministrstva za finance pri Narodni vladi Slovenije oskrbel za svoje člane in vsako posamezno znamko označil na hrbtni strani levo spodaj s svojo značko FKL. Spodaj je še žig Filatelističnega kluba Ljubljana ter podpis, po takratni terminologiji,

poslovodečega tajnika in poslovodečega predsednika.

Dokument je zanimiv in mnenja sem, da vsekakor lahko nadomešča atest oziroma je vsaj zame še boljši od njega. Vrednost atesta je namreč odvisna od znanja in poštenosti osebe, ki je opravila pregled znamke, zapisala svoje mnenje in o njeni pristnosti (ali ne) izdala pisno potrdilo. Zgodilo se je že, da se je za atestom skrival ponaredek, spodaj prikazana Izročilnica pa je dokument tistega časa. Znamke je ljubljanski klub dobil po uradni poti, jih označil, in so gotovo originalne. Sicer pa pri tej znamki sploh ne gre za vprašanje njene

pristnosti, saj je prepoceni, da bi jo kdo ponarejal, čeprav se danes s pomočjo računalnikov in barvnih tiskalnikov da narediti marsikaj, tudi rdeči pretisk.

Zanimalo me je, kaj je bilo o njej napisanega v slovenski filatelistični literaturi v prvih letih po njenem izidu in naletel sem na več zanimivih člankov. V tistem času so v Sloveniji izhajale tri filatelistične revije:

- Znamka, Slovenska filatelistična revija, ki jo je izdajal Boris Modrijan, filatelist in lastnik trgovine Filatelija Modrijan, na Miklošičevi cesti 34 v Ljubljani (skupaj je izšlo 12 števil, v letu 1944 štiri, ostale v letu 1945, od tega tri dvojne),

- Filatelija, ki jo je izdajal Mednarodni filatelistični biro Slovenija. Pod tem imenom je izšla le ena številka (septembra 1945), potem pa je izhajala kot Nova filatelija (v letu 1945 so izšle 4 številke, v letu 1946 pa je izšla 4 krat – št. 5 in 6, dvojna številka 7-8 in zadnja številka 9-12) in

- Nova filatelija, ki jo je začela izdajati Filatelistična zveza Slovenije (10-12 števil na leto, v obdobju 1950/59).

V reviji Znamka (št. 8-9/45) je Julij Bar v članku Znamke federalne Slovenije zapisal: »1. serija: Za področje bivše ljubljanske pokrajine je pretiskala poštna direkcija v Ljubljani zadnjo pokrajinsko serijo tega področja in sicer 16 vrednot. Natisk ima naslednjo obliko: zgoraj in spodaj vodoravno JUGOSLAVIJA, diagonalno od spodaj navzgor SLOVENIJA, levo zgoraj emblema svobode: petokraka zvezda, Triglav, morje, desno spodaj zgodovinski datum 9. V. 1945. Natisk je v črni barvi. Posebej je bila izdana znamka za 1.- Liro z rdečim natiskom. Ta znamka ni uradna.«

Podobno je septembra 1945 zapisal tudi Silvester Pajk, odgovorni urednik revije Filatelija: »Pretisk je bil izvršen

na takozvanih Rupnikovih znamkah in sicer v dveh barvah – črni in rdeči. Rdeče je pretiskana edino vrednota za eno liro, ki pa ni bila uradno izdana.«

Motiv na znamki je natančneje predstavil dr. R. K. v članku Slovenija (v reviji Znamka, št. 5/45).

Najzanimivejši je članek dr. Antona Lavriča Pet let slovenskih natiskov (Nova filatelija, 1950, v več nadaljevanjih), v katerem je na začetku najprej opisal razmere v času nastanka serije frankovnih znamk za bivšo Ljubljansko pokrajino, ki je nastajala v zadnjih okupatorjevih zdihljajih in še ni bila niti dokončana. Članek bralce seznanja z datumi izida posameznih vrednot serije, njihovo naklado, številom dokončanih, nedokončanih, delno zobčanih in nezobčanih ter pokvarjenih pol (makulature). Potem nam v prvem poglavju predstavi nastanek osnutkov za pretisk in tehnične težave v tiskarni ter postreže z datumi izida posameznih vrednot iz serije, njihovo distribucijo in porabo znamk v mesecu juniju 1945, ko so bile v uporabi. V drugem poglavju sta predstavljena še začasni izdaji za Maribor in Mursko Soboto (podobni pretiski na nemških in madžarskih znamkah).

Po zlomu nemške oblasti v Sloveniji so morale pošte v bivši Ljubljanski pokrajini vrniti neuporabljene pokrajinske znamke Zalogi vrednotnic v Ljubljani. Ta je znamke dobila tudi iz tiskarne, kjer je bilo še mnogo nedokončanih pol. Čeprav je bil po 9. maju. 1945 ukinjen ves poštni promet, se je poštna direkcija zavedala, da bo kmalu potrebovala poštne znamke. Tudi, če bi iz Beograda dobili enotne znamke za Jugoslavijo, so te bile v dinarjih, na območju bivše ljubljanske pokrajine pa je bila še vedno plačilno sredstvo lira. Do odločitve o pretisku znamk s pokrajinskimi motivi je prišlo 19. 5. 1945.

Idejne osnutke je naredil poštni uslužbenec Štefan Glavač. Vojna delegacija jih je odobrila, Direkcija PTT pa je prosila Franca Pipana, višjega računovodskega kontrolorja, naj izdela dokončno risbo za izdelavo klišēja. Osnutek je odobrilo Ministrstvo za lokalni promet LRS (Ljudske Republike Slovenije) s popravkom, da se zgoraj in spodaj doda napis JUGOSLAVIJA. Pipan je izdelal dva osnutka, po enega za pretisk ležečih in pokončnih znamk. Po ponovni predložitvi osnutkov sta bila sprejeta s pripombo, da se pod silhueto Triglava dodajo še valovi Jadranskega morja. Popravek je bil narejen še isti dan in tiskarna Ljudske pravice je 23. 5. prejela osnutka.

Klišarna tiskarne Ljudske pravice je izdelala po en klišej za 100 kosov znamk za pokončne in za ležeče formate. Slednji je bil izdelan 26. 5. in takoj dostavljen Direkciji PTT, drugi pa tri dni kasneje. Direkcija PTT ju je nemudoma izročila tiskarni Direkcije PTT v Ljubljani, kjer so se priprave za pretisk ležečih znamk začele 28. 5., sam pretisk, v tehniki knjigotiska, pa 29. 5. 1945. Odrejeno je bilo, da se najprej pretiskajo znamke, potrebne za frankiranje pisemskih pošiljk, to so nižje vrednosti v seriji do vrednosti 2,5 lire.

Morda ni tako znano dejstvo, da je bilo sprva določeno, da bo pretisk na vseh znamkah Ljubljanske pokrajine rdeč. Najprej so začeli pretiskavati ravno znamke z nominalno vrednostjo 1 liro in ugotovili, da se rdeča barva ni dobro prijela na barvo znamk. Preostale znamke za 1 liro in tudi vse ostale so potem morali pretiskati s črno barvo. Z rdečim pretiskom je bilo pretiskanih le 99.000 znamk za 1 liro. Te so najprej obravnavali kot makulaturo, vendar so si kasneje premislili in so 20. 6. 1945 skupaj z ostalimi pretiskanimi znamka-

mi iz serije poslali 3 pole (300 kosov) Mednarodni poštni zvezi (UPU) v Bern. 1 pola je bila poslana v poštni muzej v Beograd, 1 pola pa na razstavo tiska, ki je bila v tistem času v Beogradu.

Znamka za 1 liro s črnim pretiskom, kakršen je bil tudi na ostalih znamkah iz te serije.

Katalog Slovenika znamko z rdečim pretiskom, s kataloško številko 7. a, uvršča pod posebnosti, v rubriki Začasne izdaje leta 1945, Ljubljana in njene naklade ne navaja. Nemški katalog Michel jo uvršča med Izdaje posameznih republik, Slovenija, kataloška številka 7 b in navaja naklado 9.000 kosov, kar je napačno. Oba kataloga navajata tudi ceno za rabljene primerke, čeprav naj jih ne bi bilo, razen naknadno žigosanih primerkov s pravim ali ponarejenim žigom. Lavrič je namreč v članku zapisal: »Ta znamka se takrat torej ni prodajala občinstvu in je zato ne moremo imeti rabljene.«. Imamo pa lahko nežigosano, če pa je poleg še zanimiv, zdaj že 70 let star dokument, ki potrjuje njeno pristnost, toliko boljše.

Alojz Tomc
alozj_tomc1@t-2.net

Komentar o uradnosti ali neuradnosti znamke z rdečim pretiskom je na strani 31.

Poštni miljni kamni na Slovenskem

Razvoj poštne organizacije na terenu se je skozi stoletja in tudi desetletja 19. stoletja spreminjal in izboljševal vzporedno s posodabljanjem cestnega omrežja, dokler ni velik del poštnega prometa prevzela železnica. Eden redkih ostankov tistega časa so poštni miljni kamni, ki jih je postavila Cesarsko kraljeva avstrijska pošta.

Pošta Slovenije skrbi za poštno zgodovino - miljni kamen v atriju Pošte Slovenije v Mariboru, Slomškov trg 10 (foto: B. Bračič).

Po Dunajskem kongresu je avstrijska pošta v letih med 1820 in 1870 ob poštnih poteh po vzoru rimskih miljnih kamnov postavila svoje poštne miljne kamne, ki so kočijaže poštnih kočij in jezdece (postiljone) obveščali, kje se nahajajo in koliko poti so že prevozili. Prvotno so poštni miljni kamni stali na levi strani ceste – gledano iz izhodišča posamezne poštne poti. Na levi zato, ker so tedaj na splošno vozili po levi strani ceste, pa tudi zato, ker sprva niso vprege in kočije upravljali kočijaži, pač pa jezdeci na prvem levem konju, tako imenovanem ojničnem konju. Desni konj je bil priročni konj, ker ga je ojnični jezdec vodil z roko. Praviloma

so vozili dvo- ali štirivprežno, vendar je ojnični jezdec vedno sedel na ojničnem konju.

Avstrijska poštna milja je štela 10 tisoč korakov (vojaški korak je 76 cm) kar znese 7,6 km oziroma natančneje 7 kilometrov 585 metrov 9 decimetrov 3 centimetre in 7 milimetrov. Zakaj tako natančno pri taki dolžini, ni čisto jasno. V raziskovanju poštne zgodovine se zadovoljujemo z opredelitvijo dolžine poštne milje na 7.600 metrov. Poštne postaje, kjer so menjali konje, so bile običajno na vsaki dve milji; tej razdalji so rekli »ena pošta« (nemško 1 Post ali 1 Posten) – 15,2 km.

Slovenski ljubitelji poštne zgodovine smo spodbujeni s knjigo Avstrijca Wilhelma-Otta Neubäcka Poštni miljni kamni na Štajerskem pričeli raziskovati podatke o poštnih miljnikih na Slovenskem. Osnovni namen je poiskati čim več ohranjenih poštnih miljnih kamnov, jih poslikati in popisati ter zapisati njihovo današnjo lokacijo (na mestu postavitve, v muzeju, kjerkoli premaknjeno). S tem želimo dvigniti zavedanje o njihovi pomembnosti v tistem času in jih posredno zaščititi pred izginotjem. Pri zbiranju informacij smo se obrnili na posamezne člane filatelističnih društev ter na vse Pokrajinske muzeje v Sloveniji, kot tudi druge z zgodovinpisjem in zgodovinoljubjem povezane posameznike. Temeljno delo na tem področju je knjiga Pošta na slovenskih tleh, ki jo je izdala Pošta Slovenije ob 100-letnici poštne palače v Ljubljani leta 1997 in sicer poglavje Razvoj poštnega prome-

ta na Slovenskem od podržavljenja leta 1722 do 1918 avtorjev Majde Žontar, Vladimirja Klinarja in Andreja Hozjana.

Osnovni podatki o poštnih milnikih in poštnih poteh skozi Slovenijo

Miljniki so kamni pravokotnih ali okroglih oblik, vidna višina cca 180 cm, premer 64 cm, z vklesanimi napisi - koliko milj od izhodiščne postaje in koliko do ciljne. Primer napisa na miljniku v Grajski vasi:

NACH TRIEST 22 MEIL. / NACH WIEN 45 MEIL./ 19 MEIL VON GRATZ / STATION No. 38

Preračunano: 166 km do Trsta / 341 km do Dunaja / 144 km od Gradca/ Postaja št. 38/

Razdalje so vplivale tudi na izračun poštnine. Poštne tarife so doživele nekaj reform; eno leta 1850, najbolj temeljito pa leta 1866, ko so poenotili (in pocenili) tarifo na enotno za celo državo. O tem več v naslednji številki.

Zgradba nekdanje poštne postaje Lukovica (foto: I. Pirc).

Poštni poti v 19. stoletju pri nas Dunaj-Trst, Celovec-(Ljubelj)-Ljubljana, Beljak-(Korensko sedlo)-Ljubljana, Razdrto-Gorica, Gorica-Bovec, Ljubljana-Novo mesto-Zagreb / ali Karlovec,

Maribor-Dravograd-Celovec, Maribor-Razkrižje.

Poštna pot Dunaj-Trst: Najbolj poznana poštna pot skozi današnjo Slovenijo je bila trasa Dunaj-Trst. Ta poštna pot je v današnjo Slovenijo prišla skozi Slovenske gorice; iz Ehrenhausna/Ernovža preko Plača in Kungote, od leta 1827 dalje pa preko poštne postaje Strass ob Muri in Šentilja skozi Pesnico proti Mariboru. Poštne postaje so bile v Mariboru, Slovenski Bistrici, Konjicah, Celju, Šempetru, Vranskem, Šentožboltu, Podpeči (Lukovica), Ljubljani, Vrhniki, Logatcu, Planini, Postojni, Razdrtem, Sežani in Trstu. Ceste so v tistem času doživljale obnove in izboljšave; leta 1832 so za potrebe pisemske in vozne pošte temeljito izboljšali cesto od Ljubljane preko Postojne v Trst.

Poleg miljnika v atriju Mariborske glavne pošte, ki je do leta 1975 stal ob zahodni steni stare pritlične gostilne Vesele kmet na križišču Partizanske, Meljske

Miljnik v kleti hiše v Grajski vasi (foto: J. Šrekl).

in Mlinske ceste, sta bila poznana še miljnika pred gradom Betnava in pred vhomom v rimsko pokopališče v Šempetru v Savinjski dolini.

Objava projektne naloge na spletni strani www.fzs.si je pripomogla k odkritju še dveh miljnikov. Na poziv se je namreč javil dr. Jože Šrekl, ki ima miljnik v kleti svoje hiše v Grajski vasi, zahodno od Šempetra. Kamen je okoli leta 1880 pri gradnji svoje hiše uporabil kot podporni steber sredi kleti tedanji lastnik, po poklicu cestni nadzornik. Kamen je zelo lepo ohranjen, saj mu je bilo dobrih zadnjih 130 let prizaneseno z vremenskimi vplivi. Njegova prvotna lokacija ni znana. Dr. Šrekl pa je naveedel še eno nahajališče poštnega miljnika in sicer v naselju Kapla v Savinjski dolini. Kamen stoji na levi strani stare deželne ceste in kaže, da ga je zob časa že kar precej najedel. Vendar pa so napisi še razpoznavni. Če merimo od tega kamna poštno milje ob cesti naprej v

Poštni miljnik v Kapli (foto: A. Tomc).

smeri Trojan in Ljubljane, je bil naslednji kamen postavljen nekaj sto metrov naprej od razcepa ceste proti Tuhinjski dolini in še naslednji v vasi Šentgotard pod Trojanami, kjer je bila tudi poštna postaja z dodatnimi priprekami za vleko preko Trojan. Zaenkrat od tu naprej do Trsta ni najti nobenega kamna več. Po letu 1857, ko je železniška proga dosegla Trst, pošta ni imela več monopola nad prevozom ljudi, poštni promet pa je prenesla na železnico, zato so poštni miljni kamni izgubili svoj pomen. Svoj davek so terjale kasnejše ureditve in širitve cest, kamni so bili mogoče uporabljeni za gradbene namene (primer iz Grajske vasi), ali pa so kje obležali. Po prvi svetovni vojni niti pri nas niti na Primorski, zasedeni s strani Italije, ni bilo zanimanja za preostanke avstrijske poštno zgodovine.

Vhod v rimsko pokopališče v Šempetru – lepo postavljen miljnik (foto: I. Pirč).

Poštna pot Maribor-Celovec: Poštna pot je iz Maribora v Celovec vodila po Dravski dolini. O enem kamnu poroča Vladimir Klinar v svoji knjigi *Nastanek in razvoj poštne in telekomunikacijske dejavnosti v koroški in podravski regiji*, Maribor 1991. Stal naj bi na Koroški cesti v Mariboru nasproti hišnega bloka št. 75, vendar so ga verjetno novogradnje pregnale od tam, drugi naj bi bil v okljuki reke Drave v kraju Šturmovec med Selnico in Ožbaltom (slika na str. 108 knjige *Pošta na slovenskih tleh*); tretji

Miljnik na mostu v Vipavi (foto: A. Žvanut).

leži na vrtu pokojnega kiparja in slikarja Janka Dolenca v Vuzenici nasproti Mute z upanjem, da ga bodo kmalu

postavili pokonci. Tja je bil prenesen zaradi dviga reke Drave ob gradnji hidroelektrarne.

V. Klinar navaja tudi kamen pred mehanično delavnico pri gradu Betnava, ki smo ga našli in fotografirali. Napis je žal neberljiv.

Na poštni poti Razdrto-Gorica najdemo miljnik na desni strani mostu preko Vipave v stari Vipavi.

Na poti iz **Ljubljane preko Ljubelja v Celovec** je poznan samo miljnik na koroški strani Ljubelja, na desni strani kakih 400 metrov pred parkiriščem za ogled slapu Čedca. Ob veji poštne poti **od Kranja** preko Jesenic, Korenskega sedla v **Beljak** pa poštnih miljnikov še nismo izsledili. Poštne postaje so bile v Kranju na vrhu Jelenovega klanca, v Tržiču, v vasi Zgornji Otok (Resmanova hiša), Jesenicah in Podkorenu (Razingerjeva hiša), kar je dokumentirano v članku Majde Žontar *Razvoj poštne prometa na Gorenjskem do prve svetovne vojne* (Arhiv PTT, Beograd, 1978/1979).

Kako naprej? Miljnike še vedno iščemo!

Časi se spreminjajo, združena Evropa gleda zgodovino svojih združenih delov kot skupno dediščino. V Filatelistični zvezi Slovenije pod vodstvom Igorja Pirca teče projekt že tri leta, prve najdbe so tu. Vsaka nadaljnja bo odkrila košček pozabljene preteklosti.

Zato en namig – spoštovani bralci in zbiralci, **ko obiskujete vse, tudi najbolj odročne kraje – če opazite kakšen kamen, podoben tem na slikah, ali ko v pogovoru z domačini zveste za kaj takega, sporočite to še nam!**

Igor Pirc
ipirc711@gmail.com

Poštnine v času NDH

Pri raziskovanju poštnin, ki so veljale na ozemlju današnje Slovenije v preteklosti, sem naletel na do sedaj redko omenjano dejstvo, da je bil del Slovenije poleg treh splošno znanih (Italija, Madžarska in Nemčija) še pod četrtem okupatorjem; to je bila takratna Nezavisna država Hrvaška (NDH).

Čeprav podatkov o tem ni dosti, so pričevanja prebivalcev k NDH priključenih dolenskih vasi jasna in nedvoumna. V Hrvaškem državnem arhivu v Zagrebu je bil najden ročno izrisan zemljevid v merilu 1:1000, ki jasno označuje potek meje v tem času; levo od rečice Bregane po kateri sicer teče meja med Slovenijo in Hrvaško. Datum priključitve tega ozemlja k NDH ni jasen; domačini pričajo, da so bili k NDH priključeni kmalu po izbruhu vojne. (www.harvardi.com/hrvaska_okupacija_dravske_banovine.php)

Zeleno: meja med Slovenijo in Hrvaško
Rumeno: okupacijska meja leta 1941

Na spletni strani najdemo podatek, da so bile k NDH pripojene vasi: Bregansko selo (danes Slovenska vas), Nova vas pri Bregani (danes Nova vas pri Mokricah), Jesenice na Dolenjskem (leta 1926 še Jesenice na Savi, prej tudi Jessenitz an der Save; novo ime se omenja po do sedaj najdenih podatkih leta 1928), Obrežje in Čedem. Poštni urad na tem območju je bil le v Jesenicah na Dolenjskem. V knjigi V. Ercegovića Hrvatska filatelija ga v spisku poštnih uradov iz časa NDH nisem našel pod

nobenim od navedenih imen.

Gospa Marjeta Bregar iz Dolenjskega muzeja v Novem mestu, ki sem jo prosil za pomoč, mi je posredovala podatek iz informacij o posameznih poštah, ki so jih upravniki pošt spisali konec 50-tih let 20. stoletja. (Arhiv R Slovenije, fond AS 1168, škatli 271 in 272.) Za pošto Jesenice na Dolenjskem za čas vojne piše, da so bili vsi zavedni Slovenci preseljeni, ali pa so prebegnili k partizanom, in so bili v tej vasi sami tuji ljudje – Kočevarji. Nič ni govora o kakšnem drugem imenu kraja. In ker v vasi ni bilo domačinov, se naj ne bi nič vedelo o poštnem poslovanju; le to, da naj bi ostal poštni lokal isti.

Ker do sedaj ni bil najden noben drugi podatek o delovanju pošte Jesenice na Dolenjskem v času, ko je bila vas pod NDH, lahko verjamemo, da pošta takrat sploh ni delovala in je bila za poštni promet na zasedenem območju pristojna pošta Samobor, po odprtju 10. decembra 1942 pa pošta Bregana (Dario Filjar).

Kljub temu, da o obstoju pošte na slovenskem ozemlju pod okupacijo NDH ni najdenih dokazov, sem se odločil, da v sklopu poštnin na slovenskem ozemlju prikažemo tudi poštnne tarife, ki so veljale na območju NDH.

Bojan Bračič

Pošta Nezavisne Države Hrvaške

Nezavisna Država Hrvaška (NDH) je bila proglašena 10. aprila leta 1941.

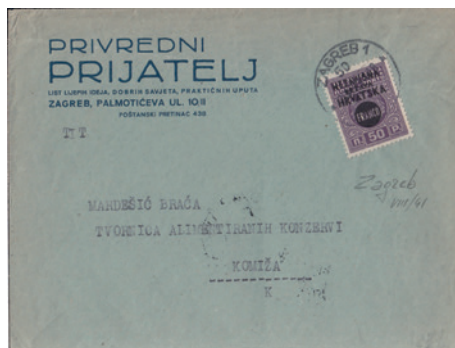
V kratki »aprilski« vojni je poštni promet v glavnem deloval ob kratkih prekinitvah ponekod. 19. aprila 1941 so vse pošte na območju NDH delovale s celotnim poštnim prometom. Med obstojem NDH je bil poštni promet večkrat prekinjen zaradi vojnih dogodkov.

Dopisnica, poslana iz Sarajeva 19. aprila – na dan ponovne popolne vzpostavitve poštnega prometa.

Tipično za to zadnjo tarifo je zvišanje poštnin najpogostejših poštних storitev: pisma z 1.50 dinarjev na 2 dinarja.

Ta zadnja tarifa Kraljevine Jugoslavije je bila prevzeta in uporabljena v NDH vse do sredine novembra 1941, ko je izšla nova tarifa NDH.

Tiskovina do 50 g, tarifa 1: 0.50 din (kn)

Zadnja tarifa Kraljevine Jugoslavije

Zadnja tarifa Kraljevine Jugoslavije je bila najavljena v PTT Vesniku 5. februarja 1941. Tarifa je stopila v veljavo 1. aprila 1941, torej samo šest dni pred začetkom vojne in 10 dni pred proglastitvijo NDH oziroma 17 dni pred kapitulacijo Kraljevine Jugoslavije. Zaradi tega je bila njena uporaba v okviru pošte Kraljevine Jugoslavije zelo kratka: samo 10 dni v Hrvaški oziroma 17 dni v Jugoslaviji.

Prvi dan zadnje tarife Kraljevine Jugoslavije. Pismo je frankirano z 1.50 din po prejšnji tarifi (namesto 2 din), zato je na dostavi pošti portirano z 1 din.

Priporočeno pismo prve masne stopnje s povzetjem, tarifa 1: pismo 2 din, priporoka 5 din, povzetje 1 din, skupaj 8 din.

Pregled poštnin

Pisemske poštnine v domačem prometu

Tarifa	T1	T2	T3
Storitev \ datum	10.4.1941 ^{a,b,c,d,e,f,g}	16.11.1941 ^h	1.1.1943 ⁱ
Pismo			
Lokalno do 20 g	1.50 din/kn	2.00 kn	
Lokalno pismo – vsakih dodatnih 20 g		0.50 kn	
Pismo do 20 g	2.00 din/kn	3.00 kn	3.50
20 – 50 g	3.00 din/kn		7.00 kn
50 – 250 g	4.00 din/kn		
250 – 500 g	6.00 din/kn		12.00 kn
500 – 1000 g	12.00 din/kn		18.50 kn
1000 – 2000 g	18.00 din/kn		
Vsakih dodatnih 20 g (do 2kg)		0.50 kn	0.50 kn
Dopisnica			
Dopisnica	1.00 din/kn	1.50	2.00 kn ²
Dopisnica z odgovorom	2.00 din/kn		4.00 kn
Tiskovina			
Do 50 g	0.50 din/kn	1.00 kn	
Do 20 g			0.75 kn
20 – 50 g			1.00 kn
50 – 100 g	1.00 din/kn		1.50 kn
100 – 250 g	1.50 din/kn		3.75 kn
250 – 500 g	2.50 din/kn		7.50 kn
500 – 1000 g	4.00 din/kn		
1000 – 2000 g	7.00 din/kn		
2000 – 3000 g	10.00 din/kn		
Vsakih 50 g (do max 2 kg)		0.25 kn	1.00 kn
Poslovni papirji			
Do 200 g		3.00 kn	
Do 100 g	2.00 din/kn		2.00 kn
100-250 g	2.50 din/kn		3.75 kn
250-500 g	3.00 din/kn		7.50 kn
500-1000 g	4.50 din/kn		
1000 – 2000 g	7.50 din/kn		
Vsakih nadaljnjih 50g		0.50 kn	1.00 kn

Viri:

Tarife iz Kraljevine Jugoslavije:

^a do ^g (glej viri 4–10 NF 4/2014, str 16).

ⁱ Tarifa za vazduhoplovni prenos poštanskih pošiljaka, PTT Vesnik št. 10/1940, dodatek št. VII; v Kraljevini Jugoslaviji je veljala od 15. 5. 1940.

Tarife iz obdobja NDH:

^h Novi poštanski, brzozavni i brzoglasni pristojbenik, Vjesnik PBB Br 14/1941

ⁱ Poštansko Brzozavni, Brzoglasni i Krugovalni Pristojbenik, 1943

Tarifa	T1	T2	T3
Storitev \ datum	10.4.1941 ^{a,b,c,d,e,f,g}	16.11.1941 ^h	1.1.1943 ⁱ
Vrednostno pismo : navadno pismo (po teži) + priporoka (R) + tarifa po vrednosti + obvestilo o dostavi ali dostava. Plača pošiljatelj razen označeno z * - ko plača prejemnik in se označi v porto znamkah.			
do 100 Kn (din)	1.00 din/kn	2.00 kn	4.00 kn
100 – 250 Kn (din)	2.00 din/kn	3.00 kn	5.00 kn
250 – 500 Kn (din)		4.00 kn	6.00 kn
500 – 1000 Kn (din)	5.00 din/kn	10.00 kn	8.00 kn
1000 – 5000 Kn (din)	10.00 din/kn		
za vsakih 1000 Kn (din)	1.00 din/kn	2.00 kn	2.00 kn
Dostava za pisma* do 5000 kn (din) vrednosti	1.00 din/kn	4.00 kn	5.00 kn
Dostava za pisma* vred. 5000-10000 kn (din)	2.00 din/kn	8.00 kn	10.00 kn
Dostava za pisma* vred. preko 10000 kn (din)	4.00 din/kn	10.00 kn	15.00 kn
Obvestilo o V pismu (aviso)	1.00 din/kn	2.00 kn	3.50 kn
Nujna dostava V pisma		6.00 kn	
Posebna rokovanja – plača pošiljatelj v franko znamkah, razen označeno z * - ko plača prejemnik in se označi v porto znamkah.			
Priporočeno	5.00 din/kn	7.00 kn	9.00 kn
Ekspres – dostava v ožjem dostavnem območju	4.00 din/kn	6.00 Kn	10.00 kn
Ekspres – dostava v širšem dostavnem območju	Odvisno od vrste pošiljke in časa predaje ¹		
Povratnica pri predaji	5.00 din/kn	5.00 kn	5.00 kn
Povratnica po predaji	6.50 din/kn	6.50 kn	7.00 kn
Povratnica po predaji v medmestnem prometu		7.00 kn	
Povzetja /odkupnina	1.00 din/kn	2.00 kn	3.50 kn
Poste Restante – navadna ³ pisma	1.00 din/kn	2.00 kn	3.50 kn
Poste Restante – R, V ³	2.00 din/kn		
Poizvednica - lokalno	6.50 din/kn	6.50 kn	7.00 kn
Poizvednica - medmestno	7.00 din/kn	7.00 kn	

Komentarji:

¹ Takso za širše dostavno območje plača prejemnik, odvisno od oddaljenosti. Glej NF 4/2014, str. 17, pripomba 22.

² Za dopisnico državne izdaje (celino) je prišlo v času od 16. 7. 1943 do 31. 8. 1943 do povečanja poštne za 1 kuno – glej komentar v poglavju o nepoštnem obveznem doplačilu za hrvaške legionarje.

³ Plača pošiljatelj (v franko znamkah), ali v dvakratnem znesku naslovnik (v porto znamkah).

Dodatek za letalski prenos – za vse vrste pošiljk			
Tarifa	T1	T2	T3
Storitev/datum	10.4.1941. ^j	16.11.1941. ^h	1.1.1943. ⁱ
Za vsakih 20 g ali del		1 Kn	
Do 20 g	1.00 din/kn		
20g – 50 g	2.00 din/kn		
50 – 250 g	6.00 din/kn		
250 g – 500 g	12.00 din/kn		
500 g – 1000 g	25.00 din/kn		
1000 g – 1500 g	37.00 din/kn		
1500 g – 2000 g	49.00 din/kn		

Priporočeno pismo prve masne stopnje, tarifa II: pismo 3 kn, priporoka 7 kn, skupaj 10 kn.

Priporočeno pismo prve masne stopnje s povratnico, tarifa II: pismo 3 kn, priporoka 7 kn, povratnica 4 kn, skupaj 14 kn.

Nujno (ekspresno) pismo prve masne stopnje, tarifa III: pismo 3,5 kn, dodatek za nujno 10 kn. Dodani sta doplačilni znamki za vojni prispevek.

Za proučevanju poštnin Nezavisne države Hrvatske so pomembna različna nepoštna doplačila za poštno pošiljke, ki tvorijo kar obsežno skupino različnih postavk. Pošta NDH je za vsa doplačila izdala celo posebne znamke. Obvezna doplačila so bila za Rdeči križ, hrvaške legionarje in vojni prispevek. Obseg raznolikosti teh doplačil je takšen, da bo o tem objavljen poseben prispevek v prihodnji številki Nove filatelije.

Dario Filjar
 dario.filjar@gmail.com
 Iz hrvaščine prevedel Bojan Bračić

Priporočena tiskovina z odkupnino, tarifa II: tiskovina 1 kn, priporoka 7 kn, odkupnina 2 kn, skupaj 10 kn.

Priporočeno pismo druge masne stopnje, tarifa III: pismo 7 kn, priporoka 9 kn, skupaj 16 kn.

V okviru Collecte 2015 bo imel Veselko Guštin v petek, 27. marca 2015, ob 14.00 predavanje Moderna filatelija, novi tekmovalni razred pri FIP.

Filatelija v Laškem

V Sloveniji deluje po zbranih podatkih 18 filatelističnih krožkov, v večini primerov na osnovnih šolah. Mentorice oziroma mentorji se nam od časa do časa oglašajo in to je eno od takih sporočil.

Na naši šoli krožka uradno sicer ni, s posamezniki pa se dobivam in skupaj pregledujemo njihove zbirke. Obenem jih usmerjam v tematske zbirke in snovanje zgodb s pomočjo filatelističnega gradiva. Prejšnji teden sva tako z Žigo Pečnikom, učencem 9. razreda pregledala njegove znamke; ima nekaj obsežnih serij, posebej na področju pravljič. Iz njih bo poskusil narediti kakšno zgodbo za mlajše učence.

Andrej Gobec

Predavanja na Collecti 2015

Mlada nacionalna sodnica Staša Bračič je specializirana za ocenjevanje eksponatov tematske in mladinske filatelije ter dela odprte filatelije, ki obravnava tematske vsebine. Pri svojem sodniškem delu na različnih razstavah je ugotovila, da je v tekmovalnih eksponatih dostikrat problem z besedili, zaradi katerih sicer zanimivi eksponati izgubljajo točke. Zato je pripravila predavanje s predstavitvijo praktičnih primerov v Power Pointu, s katerim pojasnjuje osnovne zahteve in zakonitosti besedil v tekmovalnih eksponatih s tematsko vsebino. Predavanju sledi nekaj praktičnega dela v obliki delavnice.

Predavanje je že izpeljala v okviru 9.

šole mladih filatelistov oktobra 2014 v Trakoščanu in ga ponovila za mentorice in mentorje filatelističnih krožkov v Sloveniji, v prostorih FZS novembra 2014. Ker se vsi zainteresirani omenjenih predavanj niso mogli udeležiti, ga bo ponovila v okviru prireditev ob Collecti 2015.

Predavanje Besedila v tematskih eksponatih bo v petek, 27. marca 2015, od 15.00 do 16.00 v prostorih Gospodarskega razstavišča, v sklopu Collecte 2015.

Poleg mentoric in mentorjev filatelističnih krožkov so vabljeni tudi člani krožkov ter seveda vsi ostali zainteresirani.

FND Klasje BELTINCI

Filatelistično in numizmatično društvo Klasje, Beltinci je ob 10. obletnici kluba CVB Štrk, Črenšovci izdalo priložnostni žig in osebno znamko. Ob tej priložnosti je bila na osnovni šoli v Črenšovcih postavljena razstava znamk, ki sta jo postavila Marko Kolar (tajnik društva) in Dušan Balažic (član društva).

Slavko Šebjan - FND Klasje, Beltinci

Razstava znamk na OŠ Črenšovci.

Ob razstavah Delovne skupnosti Alpe Jadran filatelija so bili vedno v uporabi priložnostni žigi in priložnostne izdaje organizatorja. Pošte so izdale kvečjemu

priložnostno ilustrirano ali dotiskano dopisnico (Madžarska, Slovenija, Italija, Švica) ali razstavo zaznamovale z napisom na robu pole neke znamke (Hrvaška). Poleg avstrijske osebne znamke, ki so jo naročili organizatorji razstave, je hrvaška pošta ob razstavi AJF izdala znamko v bloku, vendar je na njej z razstavo povezan samo napis ALPE ADRIA. Motiv znamke in bloka nima z razstavo ali skupnostjo AJF nobene veze.

Zdaj pa so organizatorji razstave v Pöllau na avstrijskem Štajerskem prepričali avstrijsko pošto, da je izdala znamko, ki je nedvoumno posvečena filatelistični povezavi regij v srednji Evropi ob njenem jubileju.

Kdaj se je začela filatelija na Slovenskem?

*Pred leti nas je Rok Glavan iz Antikvariata obvestil, da ima dva zbornika o filateliji. Nemudoma sem se odpravil k njemu in ugotovil, da ima dva letnika v debele platnice vezanih zbornikov *Illustriertes Briefmarken-Journal*, letnik XVII in XVIII, 1890 in 1891 iz Leipziga, Nemčija. Nakup za FZS je tedaj sponzoriral Peter Suhadolc v znesku 40 eur. Mislim, da mu ne sme biti žal, saj smo našli v notranjosti kar nekaj zanimivosti.*

Kdo je bil prvotni lastnik zvezkov, ne vemo, a po vsej verjetnosti je to bilo društvo *Internationaler VERBAND junger Philatelisten* »Aemona« / in Laibach (Mednarodno združenje mladih filatelistov »Aemona« v Ljubljani). Reprodukcijsko štampiljko, ki je v zvezku sicer prečrtana, vidimo na Sliki 1. Če je to bila mladinska »sekcija«, potem lahko sklepamo, da je prav gotovo obstajalo tudi člansko združenje, a žal teh podatkov nimamo. Domnevamo, da so se prvi zbiralci znamk pojavili že takoj po tem, ko so v svetu izšle prve poštne znamke. To je bilo leta 1840, zagotovo pa po letu 1850, ko smo tudi na Slovenskem dobili prve avstrijske poštne znamke.

Štampiljka »Verband«, 1890.

Drugi lastnik je postal Alexander Martinz (Aleksander Martinc); njegova štampiljka se nahaja v obeh zvezkih. Zvezke pa je vezala Knjigoveznica in trgovina papirja/ V LJUBLJANI/ANTON A. TURK/ IN LAIBACH/ Buchbinderei u. Papir-Niederlage. Štampiljko najdemo v zvezku iz leta 1890. V tistem iz leta 1891 vidimo zgoraj desno na prvi strani prečrtano štampiljko Emil Tschurn/Hauptpl. Nr. 8/Laibach (Krain) ali po slovensko: Emil Čurn, Glavni trg 8, Ljubljana. Več kot očitno je, da so v društvu bili tako Nemci, kot Slovenci, a vsi pač nemško govoreči, kar je bilo takrat običajno. Revije sem posodil g. Janezu Kosu, članu FD Ljubljana in ga prosil, če lahko v Arhivu Slovenije ugotovi, kdaj je društvo nastalo. Žal kljub njegovim prizadevanjem do tega podatka nismo prišli. Je pa v samih zbornikih našel nekaj zanimivih tekstov. V zvezku let. XVII, na str. 131 in naprej v nadaljevanju v naslednjih številkah, je opisano delovanje družine Turn in Taxis, ki je organizirala poštno službo na naših tleh že v 16. stoletju. Na str. 177 je opisan zbiralec H. Wagner, ki je leta 1861 zbral 673 različnih znamk, leta 1864 pa že 1827 s celega sveta. Danes bi v treh letih imel možnost zbrati veliko več. Na str. 183 izvedemo, da je bila ob 50. obletnici prve poštne znamke (1840) v Magdenburgu mednarodna razstava poštnih znamk Društva za poštno umetnost. Na str. 209 beremo, da je Notranji avstrijski filatelistični klub iz Gradca 6. 6. 1890

podelili nagrade, med drugim tudi Viktorju Suppantschitschu (Zupančiču), častnemu članu, višjemu deželnemu sodnemu svetniku. Na strani 374 najdemo zanimivo vest: spisek dopisnikov, med njimi E. Tsch., Laibach, E(mil) Tsch(urn), lastnika enega od zvezkov, t.j. Emila Črna. Videti je, da je bil zelo aktiven in delaven član-mladinec.

Sicer se v tekstih omenjajo društva iz Gradca, Trsta, Zagreba in dopisnice ali znamke Srbije in Črne Gore. Zelo pogljobljene ilustracije in opisi znamk in posebnosti so tako v č/b kot barvni tehniki.

Veselko Guštin
veselko.gustin@mail.com

— 34 —

Österreich.

15

Von den Doppelkarten mit dem alten Adler-Wertstempel und Umrandung ist nun auch eine solche in deutschem und italienischem Text er-

schiene. Karton sämisch. Die Doppelkarte mit dem neuen Kopf-Wertstempel, welche bereits mit deutschem Text erschien, ist nun auch noch mit

böhmischem, illyrischem, italienischem, polnischem, rumänischem, ruthenischem und slovenischem Text ausgegeben worden. Der Kartenbrief zu 3 Kreuzer, den wir bereits mit deutschem Text meldeten, erschien nun auch mit böhmischem, italienischem, italienisch-illyrischem, pol-

nisch-ruthenischem, rumänischem und slovenischem Text, der Kartenbrief zu 5 Kreuzer wurde ausser in den schon früher angeführten Sprachen noch mit italienischem, polnisch-ruthenischem und rumänischem Text verausgabt.

Die neuen Rohrpostkarten mit Antwort gleichen den einfachen, abgesehen natürlich von

den entsprechenden Textbeifügungen. Für Prag wurde nunmehr auch ebenso, wie schon lange für Wien, eine Steuerpostkarte mit Postanweisung ausgegeben. Dieselbe gleicht insofern einer Doppelkarte, als sie eine durchlochte Bruchstelle hat, obwohl sie natürlich sonst weit grösser ist. Sie besteht somit eigentlich aus zwei Teilen, aus der Postanweisung, an deren rechter Seite am Rande die Briefmarken aufgeklebt werden, und aus einer Korrespondenzkarte nebst Quittung, welche von der Steuerbehörde auszufüllen sind. Der Text ist deutsch und böhmisch; Wertstempel 2 Kreuzer. Karton grün.

Die Briefumschläge zu 5 Kreuzer auf gellichem Papier wurden nun auch in grossem Format ausgegeben und zwar beträgt dasselbe 153×130 mm.

Ferner wurde noch ein neuer Rohrpostbriefumschlag in Umlauf gesetzt. Derselbe zeigt auf der Vorderseite drei bedruckte Zeilen, von denen die erste BRIEF, die zweite No. und die dritte „zur pneumatischen Expressbeförderung“ lautet. Darauf folgt das Wort „An“ mit vier Adresszeilen. Die Klappe ist mit auf den Gebrauch bezügl. Bemerkungen bedruckt. Grösse 142—86mm, hellrosa Papier.

Auch wollen wir nicht unerwähnt lassen, dass die sog. Postsparkarten nunmehr auch mit dem neuen Wertstempel der Briefumschläge erschienen sind.

Wie wir hören, gedenkt man die höheren Kreuzerwerte, als 20, 24, 30 und 50 Kr. in einer neuen, der jetzigen ähnlichen Zeichnung herauszugeben, da man die unerfreuliche Entdeckung gemacht hat, dass die Marken der Zeichnung

V zvezku Let. XVIII, št. 2, na strani 85 preberemo v 6 vrstici levo, da so bile izdane avstrijske dopisnice 2 + 2 kr. in 3 kr. in opremljene: »mit böhmischem, illyrischem, italienischem, polnischem, rumänischem, ruthenischem und slovenischem Text« (s češkim, ilirskim /hrvaškim/, italijanskim, poljskim, romunskim, rusinskim in slovenskim besedilom).

Zgodba iz pisem

Že pred leti sem čisto po naključju v neki stari hiši v Beli krajini našel kup takšnih in drugačnih dokumentov. Ker takrat nisem pozorno pregledal, kaj se pravzaprav skriva v vseh tistih papirjih, sem bil sedaj, ko sem našel čas in zadeve temeljiteje pregledal, prijetno presenečen.

Sicer nisem našel kakšne pomembne poštno pošiljke ali kakšne redke znamke, ki bi mi prinesla bogastvo, temveč sem odkril preko 30 pisem iz let 1932 in 1933 ter nekaj iz leta 1941. Med pismi je bila tudi dopisnica, datirana 20. 6. 1941, poslana iz Žužemberka v Klošter, pošta Gradac v Beli krajini. Gre za dopisnico iz prvih dni druge vojne, kjer je lepo viden italijanski žig »verificato per censura«, na znamki oziroma na dopisnici pa je že, sicer zaradi žiga slabo viden, pretisk v italijanščini. Večina pisem je bilo poslanih iz Dragatu-

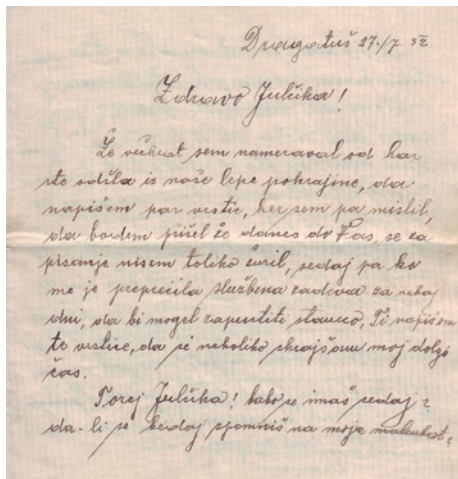

ša pri Vinici v Gradac v Beli krajini. Pisma oziroma ovojnice in žigi ne izkazujejo kakšne posebnosti, vse ovojnice oziroma znamke so žigosane z žigom pošte Dragatuš, na drugi strani ovojnic pa je žig sprejemne pošte Gradac v Beli krajini. Zanimivo je dejstvo, da sta prav na vseh pismih oba žiga, se pravi tisti iz Dragatuša, kakor tudi sprejemni iz Gradca, datirana z istim datumom, kar vsekakor kaže na dokaj hiter prenos pošte v tridesetih letih prejšnjega stoletja na področju Bele krajine oziroma vsaj med tema dvema krajema.

Pri pismih je zanimivo predvsem nekaj povsem »nefilatelističnega«, to pa je nji-

hova vsebina. Sicer naj bi veljalo pravilo, da se tujih pisem ne bere, vendar glede na to, da je od nastanka teh pisem preteklo preko osemdeset let, menim, da ni nič narobe, če se to pravilo prekrši. Najprej sem vsa pisma uredil po datumih in nato sistematično pristopil k branju. Pred mano se je razvila povsem nedolžna ljubezenska zgodba, kakršnim smo priča v Hollywoodskih filmih. Vsa pisma so od istega avtorja in naslovljena na isto osebo, zato je bila zgodba povsem smiselno strukturirana. Predvsem je zanimiv začetek, kjer avtor za naslavljanje uporablja drugo osebo množine, se pravi, da dekle, kateri dvori, vika. Iz zapisov je zaznati, da sta se po prvem pismu neko nedeljo srečala na kolodvoru; po tem srečanju se vikanje neha, svojo izvoljenko nato tika. Poleg poljubov, ki kar vrejo iz pisem, je zanimiva izpoved, v kateri avtor izpove

svojo zgodovino. Zapiše, da je že imel žensko, s katero se je želel poročiti. Ta je nato zanosila, vendar, kakor zapiše avtor, ne z njim, zato jo zapusti, ta ženska pa mu zagrozi, da ga bo osramotila, v kolikor ne bo preživljal nje in njenega otroka. Glede na to, da je bil avtor v službi kralja, bil je namreč orožnik, tudi to izhaja iz pisem, ni imel izbire in je zavljo do-

brega imena žensko in otroka vzdrževal 14 let. Zadnje pismo iz leta 1933 se ne konča s kakšno napovedjo poroke ali česa podobnega. Po moje je bilo napisanih še nekaj pisem, ki pa jih nisem našel. Verjetno so uničena ali izgubljena.

Iz pisem iz leta 1941, ki jih avtor piše svoji ženi in pozdravlja otroka, je razvidno, da mu dekle kljub njegovi nekoliko nenavadni zgodbi o osebni zgodovini, tega ni štel za slabo in se je z njim poročilo. Pisma so že naslovljena na njegov priimek in ne več na dekliški priimek žene. Iz pisem je tudi razbrati, da sta imela z ženo hči in sina. Iz ustnih virov sem izvedel, da od te družine ni več nihče živ, tudi hiša, v kateri je ta družina živela, je podrt in zemljišče prodano. Kljub temu pa je v pisemih še vedno živa lepa ljubezenska zgodba, ki po preteku osemdeset let in več še vedno nosi svoj prvobitni žar.

Aljoša Vrbečič

Uradno ali neuradno

Vsi takratnih poročevalcih o pretisku znamke za 1 liro v rdeči barvi pravijo, da gre za neuradno izdajo oziroma, da znamka ni bila uradno izdana. Dolžnost vsakega pooblaščenega izdajatelja znamk je, da znamko priglasijo Svetovni poštni zvezi in ji tudi pošlje dogovorjeno število priglasiženih znamk. Tako znamka tudi postane uradna. Svetovna poštna zveza potem o taki znamki obvesti vse svoje člane, celo pošlje jim po en kos vsake znamke (včasih je pošljala po tri kose). Danes se z izdajanjem osebnih poštnih znamk ta sistem ruši, toda leta 1945 je prav gotovo veljal. Lavrič poroča (NF 1/1951), da je Di-

rekcija PTT poslala v Bern poročilo o pretiskih in pretiskane znamke, kjer sta posebej označena črni in rdeči pretisk. Tega pri pretiskanih nemških znamkah za 4 pf s podobo Hindenburga ni naredila. Iz tega lahko zaključimo, da gre pri znamki z rdečin pretiskom za uradno izdajo. Zakaj direkcija teh znamk potem ni dala v poštni promet, pa je seveda drugo vprašanje.

Komentar sem pripravil v dogovoru z avtorjem članka Rdeči pretisk na znamki za 1 liro in atest, ki to ni.

Bojan Bračič

Fabianija »počastili« s Kochovo arhitekturo

K blamaži s Fabianijevo spominsko znamko, na kateri je upodobljena stavba drugega arhitekta, je treba pripomniti, da je pri tem še najmanj kriva Pošta Slovenije, pač pa je to neumnost, kot je videti, zakuhala SAZU s svojimi svetovalci.

Namesto, da bi bile na znamki letnice rojstva in smrti velikega arhitekta, kar bi bilo za tako priložnost primerno, na njej piše le 150 let rojstva. Če pošta ponesrečene znamke ne bo izvzela iz prometa, seveda to prihodnje leto ne bo več res. Nedavno mi je prišel v roke januarski poštni Bilten s filatelističnimi novostmi. V njem je upodobljena tudi spominska kuverta s priložnostnim žigom prvega dne. Na njej najdemo še povečano stavbo Mladike, ki jo je zasnoval arhitekt Ciril Metod Koch. Sledi v angleščino in nemščino preveden Fabianijev življenjepis, pod katerim sta podpisana tedanja tajnik SAZU Andrej Kranjc in njen podpredsednik arhitekt Marko Mušič. Kljub kratkosti v njem mrgoli nedoslednosti in napak. Fabiani leta 1920 ni bil več profesor na Dunajski tehniki, ker je že tri leta pred tem odšel v Gorico in se na Dunaj ni hotel vrniti. Po prvi svetovni vojni je nato nekaj let vodil urad za obnovo porušenega Posočja (UPRA), dokler ni razočaran končal kot profesor risanja na goriški gimnaziji. Njegova dela so navedena zelo površno in napačno. Med njimi se je znašla tudi Mladika, kar kaže, da celo vodstvu SAZU ni jasno, kdo in kaj je bil Fabiani in se zato ne smemo čuditi tudi končnemu izdelku. Odpade vsako opravičevanje v smislu, da je akademija vedela, da ne gre za Fabianijevo delo, vsekakor pa Mladika stoji v neposredni bližini njegovega Liceja ali da je stavba Mladike sedež naše državotvornosti! Če gremo naprej:

Karlsplatz na Dunaju ni bil nikoli urejen po Fabianijevi zamisli, predlog je ostal le na papirju. O kakem projektu za Prater pa niti Fabianijev biograf Marko Pozzetto ne ve nič. Pri goriški cerkvi Srca Jezusovega je Fabiani sodeloval le v zaključni fazi, ko je reševal že pred njim začeto delo drugih arhitektov. Palača Attems-Heiligenkreutz pa z njim nima najmanjše zveze, saj so jo postavili že v 18. stoletju. Podobno velja za srednjeveški grad Konopište na Češkem, pri katerem je Fabiani dokazljivo zasnoval le park. Manjka omemba cele vrste drugih pomembnih realizacij. Med njimi pogrešamo zlasti delno uresničeno ureditev središča poljskega mesta Bielsko-Biala. V nasprotju z akademiskim mnenjem, da naj bi zagovarjal »čiste linije v službi funkcionalnosti«, je res prav nasprotno. Fabiani se je posvečal predvsem inventivni zasnovi svojih stavb, ki jih je na željo prestolonaslednika Franca Ferdinanda, v katerega senčni vladi je bil, navzven odeval v baročne oblike, s čimer si je na Dunaju prislužil posmehljiv naziv »barochus Fabianensis«. Pozneje je prisegal na mediteransko tradicijo in jo zelo racionalno vpletal v svoje delo. Z vsem tem je SAZU dolgoročno prispevala k izjemni vrednosti same znamke, saj so med filatelisti posebno cenjene prav tiste z napakami.

Damjan Prelovšek, Ljubljana
Delo - Sobotna priloga,
Stran 29, 28. 2. 2015.

Ilegalne znamke Slovenije

Pojem ilegalnih znamk se je pojavil v zadnjih 20 letih. Gre za znamke, ki jih izdajajo (in prodajajo) filatelistični trgovci v imenu neobstojećih držav in teritorijev, teritorijev, ki nimajo koncesij za izdajo znamk, pa tudi nepooblaščno v imenu različnih držav, ki znamke sicer normalno izdajajo.

O takih znamkah, ki jih izdajajo z imeni neobstojećih teritorijev (Nagaland, STAFA) in imeni teritorijev, ki znamk ne izdajajo (Mordovia), izdajajo nepooblaščeni izdajatelji znamke predvsem v imenu afriških držav, kjer tako ali tako vlada nered. O tem sem pisal že v NF 3/2001, 1/2002, 3/2002, 1/2003 in 2/2003. Niso pa imune na take izdaje evropske države in tudi Slovenija. Znamke z motivom Marilyn Monroe iz decembra 2006, ki so jih ponujali kot Sexy Poses Youg Marilyn Monroe (polica z 10 znamkami) in Sexy Nude Young Marilyn Monroe (2 x polica s 6 znamkami, perforirane in neperforirane) sem omenil v NF 4/2012 (Kako nastanejo »posebnosti« v filateliji, ali ne pustite se preslepiti ponarejevalcem). Pripravljene so zelo diletantsko, vsaj za naše zbiralce, saj je del napisov na robovih v cirilici. O tej izdaji je Pošta Slovenije leta 2007 obvestila Svetovno poštni zvezo (SPZ), ki je potem izdala ustrezno okrožnico. Poljakinja Maria Zofia Libera, ki je bila v SPZ dolgo časa zadolžena za problem ilegalnih znamk, nas je pred kratkim obvestila še o dveh »sumljivih« izdajah. Ga. Libera se je sicer upokojila, še vedno pa dela na področju znamk in sicer v Worlwide Philatelic Observatory, ki ima sedež v Tuniziji. Tu pomaga pri urejanju razmer v poštnih organizacijah držav v razvoju, kamor spada tudi urejanje izdajanja znamk, ki posameznim poštam prinašajo del dohodka. Prve ilegalne znamke z napisom Slovenia, o katerih smo dobili obvestilo, naj bi izšle 9. maja 2000. Gre za tri znamke

v sotisku, od katerih imata leva in desna dodaten napis MILENIUM. Znamk s takimi motivi slovenska pošta ni izdala, gre torej za resnične ilegalne znamke. Nekoliko drugačna je zgodba s srednjo znamko, ki ima popolnoma enak motiv kot znamka, ki je izšla v seriji EUROPA. V tem letu so skladno z dogovorom vse države, članice PostEuropa (združenje evropskih poštnih operaterjev), izdale znamke s skupnim motivom, ki ga je prispeval Jean-Paul Cousin. Znamka se od originalne razlikuje po položaju napisu Slovenija in dodatnem napisu v levem zgornjem kotu, ki ga na originalni znamki ni. Tokrat ne govorimo o ilegalni znamki, ampak o ponaredku. Znamke so seveda v perforirani in neperforirani obliki in so vključene v komplet 42 znamk, v katerem so tudi podobne trojke iz drugih držav.

Originalna slovenska znamka. Del male pole.

Del kompleta ponaredkov in ilegalnih znamk.

Znamke prodajalec na e-bayu deklarira kot privatno izdajo. Vprašanje je, kdaj so se pojavile v prodaji, saj je slovenska pošta začela izdajati osebne znamke (na kar aplicira izraz privatna izdaja) šele marca 2007. Pripomba o privatni izdaji bi lahko pojasnjevala neobjavljanje osebnih znamk v seznamu WNS, ki sta ga SPZ in Svetovna filatelistična zveza vzpostavili leta 2002, da bi na ta način zavarovali zbiralce pred ilegalnimi znamkami.

Da ponovimo. WNS sistem sprejema znamke zakonitih izdajateljev in jih objavlja na spletni strani www.wnsstamps.post.

Ker pa posamezne države ne pošiljajo izdanih znamk sproti in ker tudi v Bernu niso med najhitrejšimi, se znamke na omenjeni spletni strani pojavljajo s polletno ali tudi daljšo zamudo. To so izkoristili prodajalci ilegalnih znamk in večkrat ponujajo znamke z oznako, da so ravnokar izšle in jih zato še ni na wns strani. Druge »znamke«, ki jih oglašujejo na e-bayu, so iz leta 2012. Spet gre za najbolj popularno serijo EVROPA, ki je v tem letu imela skupno temo Obiščite našo državo. Gre za dva bloka (perforiran in neperforiran) s po štirimi znamkami, ki prikazujejo turistične motive Slovenije. Prodajalec jih označuje kot pepelke (cinderellas) – privatne izdaje. Prepričan sem, da so slovenski zbiralci dovolj modri, da ne kupujejo takih »mučk«, ki nimajo nič skupnega s slovenskimi znamkami in sploh z izdajanjem česarkoli v Sloveniji.

Bojan Bračič
bojan.bracic@triera.net

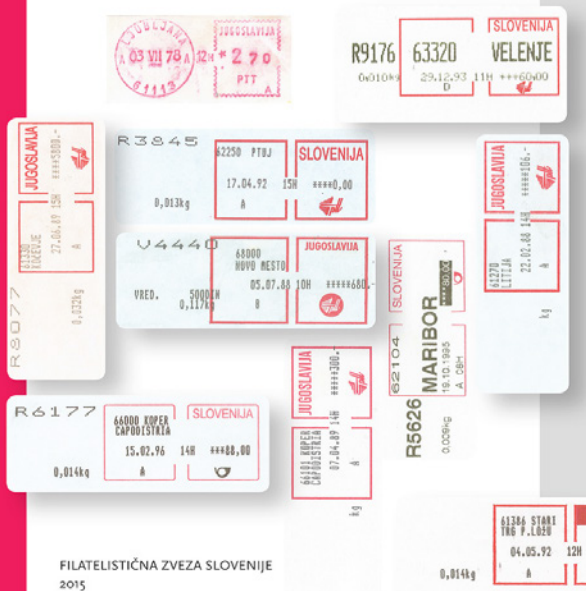
Iz kazenskega zakonika:

»Kdor ponaredi koleke ali poštne znamke ali druge vrednotnice ali kdor spremeni kakšno tako pravo vrednotnico, da bi jo uporabil kot pravo ali jo dal v uporabo komu drugemu, ali kdor ponarejene vrednotnice uporabi kot prave ali si jih s tem namenom pridobi, se kaznuje z zaporom do treh let.«

Filatelistična zveza Slovenije najavlja izdajo novega priročnika

dr. Ivan Turk

Frankirne nalepnice
poštnih uradov
v Sloveniji

Sloveniji v času uporabe jugoslovanskih poštних številka za časa Jugoslavije in kasneje Slovenije. Nadaljuje s frankirnimi nalepnici v času uporabe slovenskih poštних številka, dodaja še prehod na poenotene nalepke v črni barvi, frankirne nalepnice z oznako slovenskih organizacij, obdela frankature in druge oznake na frankirnih nalepnica ter - kot je običajno v tako obsežni problematiki - z napakami na nalepnica. Bralca bo prevzela širina in globina obravnavanega.

Knjiga izide v prvi polovici marca. Naročite jo na naslov Zveza FZS, p. p. 1584, 1001 Ljubljana ali na e-naslov tajnik@fzs.si. Na voljo bo tudi na mizi FZS na prireditvi Collecta 2015

Priročnik podaja temeljito sistemizacijo in razvoj nalepnice v času in prostoru, začeni s tipi frankirnih nalepnice v

na Gospodarskem razstavišču od 26. do 28. marca 2015. Cena knjige je 30 €.

Plačilo je možno samo z nakazilom na račun Filatelistične zveze Slovenije pri Poštni banki, št. S156 9067 2000 0417 355.

Telefonski račun preprosto napolnite na pošti

Da boste še lažje ostali v stiku s svojimi prijatelji in družino, vas na najbližji pošti pričakuje velika izbira vrednostnih kartic vseh slovenskih operaterjev (Telekom, Si.mobil, Tušmobil, BOB, Izimobil in Debitel) za polnjenje predplačniškega računa vašega mobilnika. Storitev omogoča naš partner Imovation.

Dobrodošli na poštnem okencu!

Zanesljivo vsepovsod
 POŠTA SLOVENIJE
POŠTA IN FINANCE